

ALMANYA'DA ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa SAĞLAM*

Giriş

Federal yapısından dolayı Almanya'da eğitim işleri her eyaletin kendi yetki ve sorumluluğundadır. Eyaletler kendi anayasa ve eğitim yasaları çerçevesinde eğitim sistemlerini oluştururlar; eğitimin amaçlarını, ilkelerini, yönetimini ve finansmanını belirlerler, okuluçi uygulamaları ve çalışmaları düzenlerler (Führ, 1979, s.37). Buna karşılık federal devlet, eyaletlerdeki uygulamalarda birliktelik sağlanması için, sadece zorunlu eğitim, eğitim kademeleri, okul türleri ve öğretmen eğitimi gibi temel konularda genel çerçeveyi ve ilkeleri belirler.

Almanya'daki öğretmen eğitimi sisteminin tanıtılmasının amaçlandığı bu yazıda, Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti'ndeki uygulamalar örnek alınarak, önce eğitim kademeleri genel hatlarıyla açıklanacak, sonra da -yükseköğretimin dışında- bu kademeler için öğretmen yetiştirilmesi konusuna yer verilecektir. Bu eyaletteki uygulamalar, bazı küçük farklılıkların dışında diğer eyaletler için de genellenebilir.

Eğitim Kademeleri

Almanya'da zorunlu eğitim çağı genel olarak 6-18 yaş arasını kapsar. Bu eğitim 1.-10. sınıflar arasında **genel eğitim**; 11.-13. sınıf

---

(*) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

lar arasında da **akademik veya mesleki eğitim** olmak üzere iki aşamada verilir. Zorunlu eğitimi, isteğe bağlı yükseköğretim izler. Eğitim sistemi beş kademededen oluşur (KMK, 1986, s. 5):

1. Okulöncesi Eğitim (Elementarbereich): Resmi eğitim sisteminin dışında kalan bu alan, 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Bu alanın en yaygın eğitim kurumları, belediyelere veya kiliselere bağlı olan anaokullarıdır (Kindergarten).

2. İlköğretim (Primarbereich): 6-10 yaş arası çocukların devam etmek zorunda oldukları ilk ortak kademe olan bu alanda eğitim 1.-4. sınıfları kapsayan ilkokullarda (Grundschule) yapılır. Bu okuldan sonra öğrenciler başarı, yetenek ve ilgileri doğrultusunda ortaöğretimin I. kademe okullarından birine giderler (Der Kultusminister des Landes NRW, 1988, s. 306).

3. Ortaöğretim I. Kademe (Sekundarbereich I): Genel olarak 5.-10. sınıfları kapsayan bu kademenin olağan okulları şunlardır:

a- Hauptschule (Temeleğitim Okulu): Bu okul öğrencilere, genel bilgiler yanında, ileride ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçebilecekleri mesleklerle ilgili temel bilgiler vererek onları çalışma hayatına hazırlar. Bu okulu bitirenler daha çok el işçiliğine dayalı alt kademe mesleklerine eleman yetiştiren meslek okullarına giderler veya çıraklık eğitimine başlarlar.

b- Realschule (Ortaokul): Öğrencilerini daha fazla mesleki, ekonomik ve sosyal sorumlulukla çalışma hayatına hazırlayan bu okulda, genel eğitimin yanı sıra sanayi, hizmet, ticaret ve yönetim alanlarındaki çeşitli meslekler için temel eğitim verilir. Hauptschule'ye oranla daha geniş üst eğitim olanakları sunan bu okulu bitirenler, genellikle bu alanlardaki üst meslek okullarına giderler.

c- Gymnasium (Lise): Bu okul öğrencilere, akademik öğrenimin önkoşulunu oluşturan olgunluk derecesini (Abitur) verir. Ayrıca daha çok akademik bilgi gerektiren meslek dallarına da hazırlar. Genel olarak I. kademe (5.-10. sınıflar) ve II. kademe (11.-13. sınıflar) bir aradadır.

d- Gesamtschule (Çok Programlı Okul): Yukarıdaki üç okulun programlarını kendi içinde bir araya getiren ya da bütünleştiren bu okullar bazı eyaletlerde vardır.

Ortaöğretimin I. kademesinde yer alan bu okullarda 5. ve 6. sınıflar yönlendirme sınıflarıdır. 6. sınıfın sonunda öğrenciler, başa-

rıları doğrultusunda bir okuldan diğesine geçebilirler. Bu okulların tümü 10. sınıfın sonunda, öğrencilere başarıları doğrultusunda çeşitli bitirme dereceleri verirler. Bu derecelere göre öğrenciler, orta-öğretim II. kademe de yer alan çeşitli meslek okullarına ya da lisenin II. devresine devam etme hakkı kazanırlar.

4. Ortaöğretim II. Kademe (Sekundarbereich II): 11.-13. sınıfları kapsayan bu kademenin eğitim kurumlarını, lisenin II. devresi (Gymnasiale Oberstufe) ile çeşitli yarı ya da tam zamanlı mesleki eğitim okulları oluşturur. Bu okulları başarıyla bitirenler, akademik veya mesleki yükseköğretim kurumlarına (üniversitelere ve meslek yüksekokulları) giriş için gerekli olan olgunluk diplomasını (Hochschulreife/Fachhochschulreife) veya meslek diplomasını alırlar.

5. Yükseköğretim (Tertiärbereich): Bu kademenin eğitim kurumları da üniversiteler ile çeşitli bağımsız yüksekokullardır.

Bu beş kademenin dışında II. Eğitim Yolu olarak adlandırılan ve örgün eğitimden yeterince yararlanamayanlara genel ve mesleki eğitimlerini tamamlama olanağı veren çeşitli eğitim kurumları da yaygın eğitim alanını (Quartärbereich) oluştururlar.

Ayrıca çeşitli bedensel ve/veya zihinsel engeli olan çocukların eğitildikleri ilk ve ortaöğretim I. kademe düzeyinde özeleğitim okulları (Sonderschule) vardır.

Öğretmen Eğitimi

Almanya'da eyaletlerin sorumluluğunda olan öğretmen eğitimi yukarıda açıklanan eğitim kademelerine göre düzenlenmiştir. Buna göre mevcut öğretmenlik alanları şunlardır (Der Kultusminister des Landes NRW, 1984, s. 10):

1. İlköğretim Öğretmenliği
2. Ortaöğretim I. Kademe Öğretmenliği
3. Ortaöğretim II. Kademe Öğretmenliği
4. Özeleğitim Öğretmenliği

Öğretmen eğitiminin genel amacı, kişiye resmi eğitim kurumlarında öğretmenlik yapabilme bilgi ve becerisini kazandırmaktır. Bu bilgi ve beceriyi kazandırma işi **Yükseköğretim, I. Devlet Sınavı, Stajyerlik Eğitimi ve II. Devlet Sınavı** olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilir.

Bu aşamalar, 28 Ağustos 1979 tarihinde yürürlüğe giren ve 26 Haziran 1984'de son değişiklikleri yapılan Öğretmen Eğitimi Yasası (Der Kultusminister des Landes NRW, 1984)'ndan özetlenerek verilecektir.

1. Yükseköğrenim

Resmi eğitim kurumlarında öğretmenlik yapacaklar, yükseköğrenimlerini akademik yükseköğretim kurumlarından birinde (fakülte veya yüksekokul) yaparlar. Bu öğrenim, öğretmen eğitiminin amaçları doğrultusunda düzenlenmiş eğitim bilimleri (**öğretmenlik meslek bilgisi**) ve uzmanlık bilimleri (**alan bilgisi**) öğrenimini kapsar. Aynı zamanda bu iki temel öğrenim alanının içinde, toplum bilimleri dersleri (**genel kültür**) ve öğretim bilgisi öğrenimi ile okuluçi uygulama çalışmaları da yer alır.

Öğrenim süresi hedeflenen öğretmenlik alanlarına göre değişir. Her sömestri ortalama 120 saat olmak üzere, ilköğretim ve ortaöğretim I. kademe öğretmenliği için, en az 6 sömestrilik (veya üç yıllık); ortaöğretim II. kademe ve özeleğitim öğretmenliği için de en az sekiz sömestrilik (veya dört yıllık) yükseköğrenim görülmesi gerekmektedir.

Öğrenimin içeriği de hedeflenen öğretmenlik alanına göre değişir. Anılan yasada bu içerik, öğretmenlik alanlarına göre şöyle belirlenmiştir:

a- İlköğretim öğretmenliğine dönük yükseköğrenim, Eğitim Bilimleri, Alman Dili, Matematik ve ilkokul programında yer alan bir başka dersin (Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Din Dersi ve El-Ev İşleri derslerinden biri) öğrenimini kapsar.

b- Ortaöğretim I. kademe öğretmenliğine dönük yükseköğrenim, Eğitim Bilimleri ile bu kademenin eğitim programlarında yer alan iki alan dersinin öğrenimini kapsar.

c- Ortaöğretim II. kademe öğretmenliğine dönük yükseköğrenim, Eğitim Bilimleri ile bu kademenin eğitim programlarında yer alan iki alan dersinin veya iki meslek dersinin ya da bir alan dersi ile bir meslek dersinin öğrenimini kapsar.

d- Özeleğitim öğretmenliğine dönük yükseköğrenim, Eğitim Bilimleri, Özeleğitim ve Rehabilitasyon (engel gruplarına göre) ve ilköğretim alanından iki dersin veya ortaöğretim I. kademedeki bir dersin öğrenimini kapsar.

Görüldüğü gibi, her kademe öğretmenliği için adayların yükseköğrenimleri sırasında, öğretmenlik meslek bilgisi ile alan bilgisini kazanmaları zorunludur. Bu iki öğrenim alanının birbirine oranı da adı geçen yasada sırasıyla, ilköğretim ve ortaöğretim I. kademe öğretmenliği için yapılan yükseköğretimde 1/4 ve 3/4; ortaöğretim II. kademe ve özeleğitim öğretmenliği için yapılan yükseköğretimde de 1/5 ve 4/5 olarak belirlenmiştir. Alan bilgisine giren dersler ise genellikle eşit oranda öğrenilir.

1.1. Devlet Sınavı

Yükseköğrenimlerini tamamlayan öğretmen adayları, önce I. Devlet Sınavı'na girerler. Bu sınavın amacı, öğretmen adayının hedeflediği öğretmenlik kademesindeki dersleri, ilgili okulun amaçlarına uygun olarak verebilmesi için ihtiyacı olan alan bilgisi ile öğretmenlik meslek bilgi, beceri ve yeteneğini kazanıp kazanmadığını belirlemektir.

I. Devlet Sınavı'na girmek isteyen öğretmen adayı, yükseköğreniminin son sömestrisinin başında, Eğitim Bakanlığına bağlı Devlet Sınav Dairesi'ne yazılı olarak başvurur. Aday bu başvurusunda, sınavına girmek isteği öğretmenlik alanını ve sınav olmak istediği dersler ile bu derslerden birisinden yapacağı araştırmasının (tez) konusunu ve bu konuda birlikte çalışmak istediği, öğrenim gördüğü fakülte veya yüksekokuldan sınav dairesinde üye olan profesörü bildirir.

Devlet sınavları kapsamına giren yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavları yapmak ve sonuçlarını değerlendirmekle görevli olan Devlet Sınav Dairesi başkanı ve üyeleri, Eğitim Bakanlığı tarafından, çeşitli okullardaki deneyimli öğretmenler ile yükseköğretim kurumlarınca önerilen öğretim üyeleri arasından seçilirler. Üyeler normal koşullarda beş yılda bir yenilenir.

I. Devlet Sınavı, öğretmen adayının yükseköğretimde gördüğü eğitim bilimleri ve alan derslerini kapsar ve bilimsel araştırma, yazılı sınav ve sözlü sınav (Resim, Müzik, Beden Eğitimi gibi dersler için uygulamalı sınav) olmak üzere üç aşamalı olarak yapılır.

a- Araştırma (Tez): Bu aşama adayın, hedeflediği öğretmenlik alanındaki bir dersle ilgili bir konu üzerinde, belli bir zaman dilimi içinde, kendi kendine bilimsel bir çalışma yapıp yapamayacağını belirlemesi amacıyla uygulanır.

Sınav komisyonu adaydan, kendisinin önceden belirttiği alandan seçilen bir konuda bilimsel bir araştırma yapmasını ister. Aday kendisine verilen konuyla ilgili çalışmasını dört ay içerisinde tamamlayıp, raporlaştırarak sınav dairesine teslim etmek zorundadır. Özel durumlarda bu süre 2 ay daha uzatılabilir.

Sınav dairesi, adayın araştırmasını, ilk bilirkişi olarak, konuyu belirleyen profesöre verir. Profesör, araştırmayı biçim, yapı, içerik, planlama, yöntem, fikir üretme, dil ve kişisel bilimsel katkı açılarından değerlendirir ve sonucu iki ay içerisinde sınav dairesine bildirir. Sınav dairesi, adayın çalışmasını ilk bilirkişi raporu ile birlikte ikinci bir bilirkişi olarak sınav komisyonunun bir başka üyesine verir. Bu üye de bir ay içerisinde kendi değerlendirmesini yaparak sonucu sınav dairesine bildirir. Her iki bilirkişi de adayın çalışmasını en az "yeterli" düzeyde bulmuşlar ise, aday sınavın bu bölümünü kazanmış olur.

b- Yazılı Sınav: Sınav komisyonunun gözetiminde yapılan yazılı sınavlarda, adayın bir dersle ilgili soruyu, sınırlı bir zaman içinde, bazı yardımcı araçları da kullanarak yanıtlayıp yanıtlayamayacağını belirlenmesi amaçlanır.

Sınav dairesi, adayın önceden seçtiği her bir ders için, alan uzmanı üyelerce belirlenen dört sorudan ikisini seçer ve bu soruları gerekli yardımcı araçlarla birlikte adaya verir. Aday dört saatlik bir süre içinde sorulara ilişkin temel bilgi, beceri ve yeterliklerini ifade eder. Sınavlar bir ay içerisinde iki üye tarafından ayrı ayrı değerlendirilir. Adayın bu sınavdan başarılı olabilmesi için, her iki değerlendirmeden de en az "yeterli" not alması gerekmektedir.

c- Sözlü Sınav: Adayın daha önce belirlemiş olduğu yan alanlarla ilgili olan sözlü sınav, onun bu alandaki bilgisini, sorun çözme becerisini ve disiplinler arasında ilişki kurabilme yeteneğini ölçmek amacıyla yapılır.

Sınav dairesi, her sözlü sınav için üyeler arasında üç kişilik bir komisyon kurar. Komisyon üyelerinden birisi, adayın öğretmenlik yapmak istediği okul kademesinden, diğer ikisi de -en az biri profesör olmak üzere- adayın son sömestrinde okuduğu yüksekokuldan seçilir. Bu iki üyeden birisini aday önerebilir.

Sınav tarihi en az on gün önce adaya bildirilir. Sınavda adaya, seçtiği her ders için ortalama 40 dakikalık bir süre verilir. Bu süre-

nin yarısı o dersle ilgili öğretim ve yönetim bilgisi sorularına ayrılır. Sınav komisyonu üyelerinin en az ikisinin adayı "yeterli" bulması halinde, aday sınavı kazanır.

I. Devlet Sınavı'nın amacı ve kapsamı ile ilgili bu genel bilgilerden sonra, şimdi de adayların öğretmenlik yapmak istedikleri kademelere göre hangi derlerden hangi sınavlara girebileceklerini açıklayalım:

a- İlkokul öğretmeni olmak isteyen bir aday, eğitim bilimlerinden bir ders ile alan bilgisine esas olmak üzere Almanca, Matematik ve seçimlik bir dersten (Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Resim, Müzik, Din Bilgisi, Beden Eğitimi, Teknik, El-Ev İşleri derslerinden birisi) sınava girmek zorundadır.

Aday, araştırmasını Almanca veya Matematik ya da eğitim bilimlerinden bir dersten yapar. Yazılı sınava üç alan dersi ile bir eğitim bilimleri dersinden, sözlü sınava ise araştırma yapmadığı alan dersi ile eğitim bilimlerinden bir dersten girer. Adayın sınava girmediği dersler için, bitirme notları esas alınır.

b- Ortaöğretim I. kademedede öğretmenlik yapacak bir aday, eğitim bilimlerinden bir ders ile iki alan dersleri şunlardır: Almanca, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarih, Coğrafya, İngilizce, Fransızca, Hollandaca, Ev Ekonomisi, Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Din Bilgisi, Sosyal Bilimler (Politik Bilimler, Sosyoloji, Ekonomi) Tekstil İşleri, Teknik, Bu derslerden biribiriyile eşleştirilebilecek olanlar ilgili yasa da belirtilmiştir.

c- Ortaöğretim II. kademe öğretmenliği için aday, bir eğitim bilimleri dersi ile hedeflediği öğretmenlik türüne göre (genel ya da mesleki eğitim) iki genel alan dersi veya iki meslek dersi veya bir genel, bir meslek dersi ya da bir genel bir özeleğitim dersi seçer. Bu ders grupları şunlardır:

1. Genel alan dersleri: İlgili öğretmen eğitimi yasasında belirtilen ve öğretmen adayının içlerinden iki tanesini seçebileceği alan dersleri şunlardır: Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Almanca, İngilizce, Fransızca, Hollandaca, İtalyanca, Rusca, Yunanca, Latince, İspanyolca, Tarih, Coğrafya, Bilgisayar, Teknik, Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Din Bilgisi, Felsefe, Psikoloji, Sosyal Bilimler (Politik Bilimler, Sosyoloji, Ekonomi), Hukuk, Pedagoji.

2. Mesleki alan dersleri:

1. Grup	2. Grup
Ekonomi Bilimleri	Bankacılık, Ticaret, Sanayi, Sigortacılık, Trafik Piyasa ve Pazarlama, Maliye, Organizasyon ve Bilgi İşleme, İşletme Muhasebesi, Yatırım Hesapları, Ekonomik Mallar, Ekonomik Coğrafya
Makine Tekniği	Araç Tekniği, Üretim Tekniği, Donanım Tekniği
Elektroteknik	Enerji Tekniği, Haberleşme Tekniği
Yapı Tekniği	Çok Katlı Yapılar, Yeraltı Yapıları, Ağaç İşleri
Beslenme ve Ev Ekonomisi	Gıda Teknolojisi

3. Genel alan ve mesleki alan dersleri:

1. Grup	2. Grup
Ekonomi Bilimleri	Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Matematik, Hukuk, Politika, Din Bilgisi, Beden Eğitimi
Makine Tekniği Elektroteknik Yapı Tekniği, Kimya Tekniği.	Kimya, Almanca, İngilizce, Matematik, Fizik, Din Bilgisi, Beden Eğitimi
Biçim Tekniği Tekstil/Giyim Tekniği Biyoteknik.	Biyoloji, Kimya, Almanca, İngilizce, Ma-
Beslenme ve Ev Ekonomisi	tematik, Fizik, Din Bilgisi, Beden Eğitimi
Sosyal Pedagoji	Almanca, İngilizce, Resim, Müzik, Din Bilgisi, Beden Eğitimi

4. Genel alan ve özeleğitim dersleri

1. Grup

Biyoloji, Kimya,
Almanca, İngilizce,
Fransızca, Coğrafya,
Matematik, Fizik,
Din Bilgisi

2. Grup

Körlerin Eğitimi ve Rehabilitasyon,
Spastiklerin Eğitimi ve Rehabilitasyon,
Sağırın Eğitimi ve Rehabilitasyon,
Sakatların Eğitimi ve Rehabilitasyon,
Öğrenme Engellilerin Eğitimi ve Reha-
bilitasyon, İşitme Engellilerin Eğitimi ve
Rehabilitasyon, Görme Engellilerin Eği-
timi ve Rehabilitasyon

Öğretmen adayı 1. gruptan bir ders, onun karşısındaki 2. gruptan da bir ders seçer. Bu iki dersin birinden araştırma yapar. Seçtiği iki alan dersinden ve bir eğitim bilimleri dersinden de yazılı ve sözlü sınavlara girer.

d- Özeleğitim okullarında öğretmenlik yapmak isteyen bir aday, I. Devlet Sınavı için, eğitim bilimlerinden bir dersin yanında, özel eğitim alanından iki ders ve ilköğretim kademesinden iki ders veya ortaöğretim 1. kademesinden bir ders seçer. Birbiriyle eşleştirilebilen dersler şunlardır:

Özeleğitim Alanından 2 Ders

a- Körlerin Eğitimi ve Rehabilitasyon	+	b, d, e, f veya i
b- Spastiklerin Eğitimi ve Rehabilitas.	+	f veya i
c- Sağırın Eğitimi ve Rehabilitasyon	+	b, d, e veya f
d- Geri Zekalıların Eğitimi ve Rehabili.	+	b, e, f, g, h veya i
e- Sakatların Eğitimi ve Rehabilitasyon	+	b, d, f, g, h veya i
f- Öğrenme Engellilerin Eğitimi ve Reh.	+	b, d veya i
g- İşitme Engellilerin Eğitimi ve Rehabi.	+	b veya f
h- Görme Engellilerin Eğitimi ve Rehab.	+	b, f veya i
i- Konuşma Engellilerin Eğitimi ve Reh.	+	b veya f

+ İlköğretim Kademesinden 2 Ders

Almanca + Matematik	
Almanca veya Matematik	Resim, Müzik, + Beden Eğitimi, Din Bilgisi, veya El İşleri

veya Ortaöğretim Kademesinden 1 Ders

Biy., Alm., İng., Coğ., Tarih, Resim, Mat., Müzik, Fizik, Din Bilgisi, Ev Ekonomisi, Sos. Bilimler (Politika, Sos- yoloji, Ekonomi), Beden Eği- timi, Teknik veya El İşleri
--

Aday araştırmasını özeleğitim alanından seçtiği birinci dersten yapar. Özeleğitim alanından üç, eğitim bilimlerinden bir ve ortaöğretim veya ilköğretim kademesinden bir dersten yazılı sınava girer. Sözlü sınava ise, özeleğitim alanından iki, eğitim bilimlerinden bir, ortaöğretim 1. kademedeki bir veya ilköğretim kademesinden iki dersten girer.

Sınav dairesi sınav komisyonlarından aldığı sınav sonuçlarını, yasada belirtilen ağırlıklar esasına göre hesap eder ve adayın yükseköğretim bitirme notlarını da dikkate alarak, I. Devlet Sınavı'nın sonucunu belirler ve adaya bildirir. Bu sınavı başaran aday, öğretmenlik yapmak isteği kademedeki bir okulda staj çalışmalarına başlayabilir. Aday, sınavın başarısız olduğu bölümünü tekrar edebilir.

3. Stajyerlik Eğitimi

I. Devlet Sınavı'nı ya da bu sınava eşdeğerliği kabul edilmiş bir başka sınavı kazanmış olan ve devlet memuru olabilme koşullarını taşıyan bir öğretmen adayı, öğretmenlik yapmak isteği eğitim kademesindeki bir okulda stajyer öğretmen olarak görevlendirilir.

Stajyerlik eğitimi, bölgedeki öğretmen yetiştirme merkezince düzenlenen hizmetiçi eğitim seminerleri aracılığı ile verilir. Bu seminerlerin yöneticisi aynı zamanda aday öğretmenin staj amiridir. Stajyerlik eğitimi, 24 ay devam eder. Bu süre özel durumlarda (izin, hastalık, hamilelik vb.) altı aya kadar uzatılabilir. Adayın daha önceki benzeri çalışmaları stajyerlik eğitimine sayılabilir ve süre kısaltılabilir. Ancak stajyerlik eğitimi hiç bir zaman 12 aydan az olamaz. Staj döneminin uzatılmasına veya kısaltılmasına seminer yöneticisi karar verir.

Stajyerlik eğitiminin amacı, öğretmen adayına asil öğretmen olarak çalışacağı çeşitli kademe ve türdeki okullarda eğitim-öğretim etkinliklerini yürütebilme becerisini kazandırmaktır. Bu amaç, eğitim seminerlerindeki ve uygulama okullarındaki bilimsel, kuramsal ve uygulamalı eğitim çalışmaları ile gerçekleştirilir. Bu çalışmalarda özellikle şu konulara ağırlık verilir:

- * Öğretmen adayına, genel ve alanı ile ilgili eğitsel temellere dayalı eğitim ve öğretim anlayışı kazandırma; onun bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirme etkinlikleri.
- * Eğitim ve öğretimde eğitsel yaklaşımlar, bireysel ve toplumsal koşullar.
- * Öğrenci gelişimi ve öğrenme psikolojisi.
- * Bir kurum olarak okulun yasal dayanakları ve yönetimi.
- * Genel ve özel öğretim yöntemleri.

Stajyerlik eğitimi başlıca iki alanda yürütülür.

a- Eğitim Seminerleri: Seminer başkanı, stajyer öğretmeni alanı ile ilgili bir seminer grubuna yerleştirir. Seminerler, öğretmen yetiştirme merkezinde grup başkanı ile alan uzmanı eğitimciler tarafından yürütülür. Haftada ortalama 5 saat seminer çalışması yapılır. Bunun 3 saati genel eğitim, 2 saati de alan eğitimi konularına ayrılır. Genel eğitim seminerlerinde öncelikle, eğitimbilim konularına, genel öğretim yöntemlerine, okuluçi uygulamalara dönük açıklamalarla, okul yönetim ve yasalarına ilişkin konulara yer verilir. Alan eğitimi seminerlerinde ise özel öğretim yöntemlerine ilişkin konular işlenir.

b- Uygulama Etkinlikleri: Stajyer öğretmen, hedeflediği öğretmenlik alanına dönük uygulama çalışmalarını, teftiş kurulu ve seminer başkanı tarafından belirlenen resmi uygulama okullarında, aynı okuldan deneyimli bir alan öğretmenin rehberliğinde yapar.

Öğretmen adayının yapacağı uygulama çalışmaları, seminer başkanı ve okul yöneticilerince belirlenir. Haftada ortalama 12 saat olarak yapılan bu çalışmaların 4 saati ders izleme, 8 saati de rehber öğretmenin gözetiminde ya da ondan bağımsız olarak ders verme etkinliklerine ayrılır.

Ders izleme etkinlikleri sırasında öğretmen adayı, her sınıfta alanı ile ilgili dersleri ve diğer dersleri izler. Bu arada okul yönetimi, yasaları, yönetmelikleri, okulla ilgili kuruluşlar ve ders araçları konusunda bilgi edinir. Stajyer öğretmen, sınavlarda görev almak, öğretmenler kurulunun ve diğer yan organların toplantılarına ve okulla ilgili diğer her türlü etkinliklere katılmak zorundadır.

Uygulama çalışmaları stajyer öğretmenin, alanındaki her dersten her kademe ve sınıfta ders vermesini sağlayacak şekilde düzenlenir. Aday önce, haftada 8 saati geçmemek koşulu ile rehber öğretmenin gözetiminde ders verir. Zamanla rehber öğretmenin yerine derse girer ve ders verir. Bu bağımsız ders vermeler önceleri tek saatler halinde yapılır, sonra giderek artırılır. Stajyer öğretmen deneyim kazandıkça, rehber öğretmen adına sınıfiçi çalışmaları, yazılı ödevleri ve sınavları yürütür ve değerlendirir. Ancak adayın kendi başına yaptığı bu ders verme etkinlikleri de haftada 8 saati geçemez. Bu çalışmalar sırasında, genel eğitim ve alan eğitimi seminer yöneticileri adayın derslerini izlerler ve danışmanlık yaparlar.

Alan eğitimi seminer yöneticisinin uygun gördüğü zaman aday, alanındaki her bir dersten deneme dersleri verir. Bu derslere seminer grubu üyeleri de katılır. Ancak bu derslerde bir değerlendirme yapılmaz, sadece çözümlenmeler ve eleştirilerle adaya yardımcı olunur.

Stajyer öğretmen çeşitli zamanlarda, rehber öğretmen ve seminer yöneticilerince yazılı olarak değerlendirilir. Rehber öğretmen her yarıyılıda bir yazılı değerlendirme yapar. Alan eğitimi seminer yöneticisi yazılı değerlendirmelerini 2. ve 3. yarıyılıda, genel eğitim seminer yöneticisi de 3. yarıyılıda yapar. Tüm yazılı değerlendirmelerin sonucu hizmetiçi eğitim seminerleri yöneticisine verilir. Değerlendirmelerin bir örneği de adaya verilir. Aday değerlendirmelerle ilgili karşı görüşlerini değerlendirmeyi yapanlara ve seminer başkanına verir.

İkinci uygulama yılında okul müdürü, şayet o alanda öğretmen açığı varsa, seminer grubu yöneticisinin de onayını alarak, stajyer öğretmene haftada 4 saat doğrudan ders verebilir; adayın izniyle bu ders 2 saat daha artırılabilir. Ayrıca aday yeterli başarıyı gösterdiği takdirde, uygulama çalışmalarının ikinci yılında II. Devlet Sınavı'na girebilir.

4. II. Devlet Sınavı :

Bu sınav, öğretmen adayında stajyerlik eğitiminin amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığının saptanması için yapılır. Devlet Sınav Dairesi'nin sorumluluğunda ve gözetiminde yapılan bu sınav da, araştırma (tez) deneme dersleri ve sözlü sınav olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilir. Sınav dairesi, sınavın her aşaması için ayrı komisyonlar kurar.

a- Araştırma: Bu araştırması ile aday, okuluçi uygulama çalışmalarıyla ilgili bir sorunu, belli bir sürede inceleyip, çözümleyebileceğini kanıtlamak zorundadır. Tez konusu, adayın seçimine göre, alan dersleriyle ilgili bir konu veya genel eğitim seminer konulardan birisi olabilir. Örneğin, ders ünitelerinin planlanması ve değerlendirilmesi veya adayın kendi alanında gördüğü eğitsel bir sorunu tanımlaması, çözümlemesi ve değerlendirmesi gibi.

Aday üzerinde çalışmak istediği konuları, stajyerliğinin 2. yarıyılıının sonunda grup yöneticisine yazılı olarak verir. Yönetici, sınav dairesi adına konuyu ve danışman eğitimciyi belirleyerek, en geç 3. yarıyılın başlarında adaya yazılı olarak bildirir. Aday bu tarihten itibaren üç ay içerisinde yazılı çalışmasını tamamlar ve grup başkanına teslim eder. Adayın raporu, iki ayrı bilirkişi tarafından değerlendirilir ve sonuç sınav dairesine bildirilir.

b- Deneme Dersleri: Deneme dersleri adayın hedeflediği öğretmenlik alanındaki okul türüne uygun olarak, stajının son bölümünü yaptığı okulun çeşitli sınıflarında, adayın önceden seçtiği alan derslerinde yapılır. Deneme derslerinin zamanı, grup yöneticisinin; sınıf ve konu da adayın önerisi üzerine sınav dairesince belirlenir. Aday konusunu belirlerken, rehber öğretmenin ve grup başkanının olurlarını alır.

Ders başlamadan önce aday, her bir alan dersi için ayrı ayrı hazırladığı ders planlarını sınav komisyonu başkanına teslim eder. Komisyon adayın ders planlarını ve deneme derslerini yasa da belirtilen esaslara göre değerlendirir ve sonucu sözlü sınavdan önce sınav dairesine bildirir.

Eğer isterlerse, Eğitim Bakanlığı temsilcileri, sınav dairesi üyeleri, hizmetiçi eğitim seminerlerinin yönetici ve grup üyeleri, rehber öğretmenler ve diğer stajyer öğretmenler okul müdürünün ve komisyon başkanının izniyle, deneme derslerini ve sözlü sınavı izleyebilirler.

c- Sözlü Sınav: Sınav dairesinden bir üye, iki alan ve bir genel eğitim seminer yöneticisinden oluşan sınav komisyonu, stajyer öğretmeni 60 dakikalık bir sözlü sınava alır. Sınav süresinin yarısı genel eğitim konularına, diğer yarısı da alan dersleri ile ilgili öğretim ilke ve yöntemlerine ilişkin sorulara ayrılır. Komisyon sonucu bir tutanakla sınav dairesine bildirir.

Sınav dairesi, kendisine bildirilen sonuçları ağırlıklarına göre hesap ederek, II. Devlet Sınavı'nın sonucunu belirler ve adaya bildirir. II. Devlet Sınavı'nı da başaran aday asil öğretmen olarak bir okula atanır.

Özet, Sonuç ve Öneriler

Almanya'da eğitim sistemi bireysel teşvik ve fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla çeşitlendirilmiş eğitim olanakları sunacak biçimde kademelendirilmiştir. Bu nedenle tüm öğrenciler için zorunlu ilk ortak kademe olan ilkokuldan sonra öğrenciler başarı, yetenek ve ilgileri doğrultusunda değişik türdeki ortaöğretim I. kademe okullarına gönderilirler. Bu kademeden sonra da, gene başarıları doğrultusunda akademik veya mesleki öğrenime yönlendirilirler.

Sistemin en önemli öğelerinden birisini oluşturan öğretmenler de, bu kademelerde öğretmenlik yapabilmenin gereği olan bilgi ve

becerilerle donatılmış olarak yetiştirilirler. Mesleğe, hedeflenen öğretmenlik türünün gerektirdiği yükseköğrenimi bitirdikten, iki aşamalı devlet sınavını başardıktan ve nihayet iki yıllık bir stajyerlik eğitimini tamamladıktan sonra girilir.

Fakülte veya yüksekokullarda görülen öğrenimin içeriğini genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisine dönük dersler oluşturur. I. Devlet Sınavı'nda öğretmen adayının üç alanla ilgili bilgileri yeterince kazanıp kazanmadığı sınıdır. Çeşitli eğitim seminerleri ile okuluçi uygulama çalışmalarını kapsayan stajyerlik eğitimi ile öğretmen adayına, bir yandan alan bilgisi ile öğretmenlik meslek bilgisini derinleştirme ve öğretmenlik deneyimi kazanma; bir yandan da okul yasaları ve yönetimi hakkında bilgi sahibi olma, böylece de kendini gelecekteki mesleğine daha iyi hazırlama olanağı verilir. Adayın stajyerlik eğitiminden beklenen bu bilgi, beceri ve yetenekleri kazanıp kazanmadığı da II. Devlet Sınavı ile belirlenir. Ayrıca bu sınavlar aracılığı ile öğretmen adayının, genel veya alanıyla ilgili çeşitli eğitim-öğretim sorunlarına dönük bilimsel çalışmalar yapabilme becerisine sahip olup olmadığı da test edilir. Asil öğretmen olarak görevine başlayan bir öğretmen, meslek içinde de düzenli ve sürekli olarak sunulan hizmetiçi eğitim seminerleri ile meslek ve alan bilgisini geliştirir ve yeniler.

Almanya'da dört aşamalı olarak düzenlenmiş olan öğretmen eğitimi sisteminde nitelikli, bilgili ve araştırmacı bir öğretmen yetiştirme politikası izlenmektedir. Gerçekten de bu gün Almanya'da, her kademedeki öğretmenlik, kolay elde edilir bir meslek olmadığı gibi, toplumsal saygınlığı da oldukça yüksek, iyi meslekler arasında yer almaktadır.

Ülkemizde ise durum tam tersinedir. Baloğlu (1990)'nun eğitim sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya koyduğu raporunda da vurguladığı gibi, ülkemizde de bir zamanlar başarılı gençlerin isteyerek seçtikleri ve çalıştıkları bir meslek olan öğretmenlik, bugün genellikle başarısı ortanın altındaki gençlerin başka seçenekleri olmadığı için seçmek zorunda oldukları, çekiciliği olmayan, toplumdaki yeri ve saygınlığı oldukça düşük bir meslek durumuna düşmüştür.

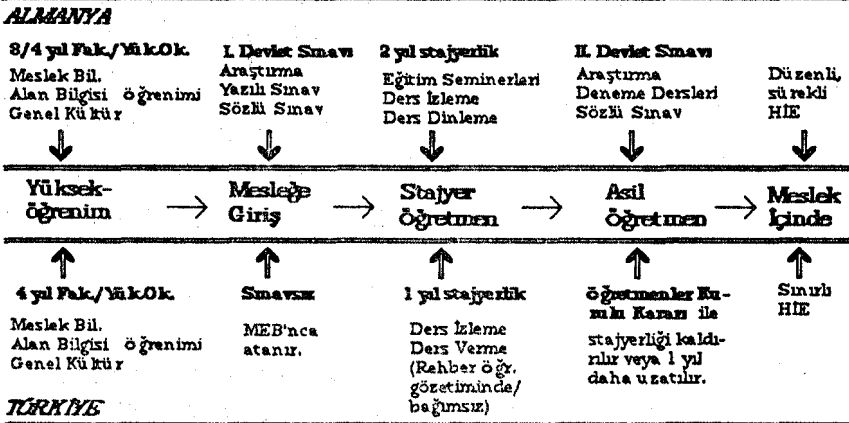
Oysa çağımızda bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler ve bunlara dayalı olarak gelişen yeni üretim, ulaşım ve iletişim yöntemleri, toplumların yapısını değiştirmekte ve her ülkenin bu değişime yapısal uyumunu zorunlu kılmaktadır. Toplumların bu değişime uyumları

eğitimle sağlanır. Eğitimin en etkili aracı ise öğretmendir. Bu anlamda öğretmen, toplumda değişimin itici gücüdür (Baloğlu, 1990, s. 87). Ne karkı, Türk toplumu kendisinin değişmeye uyumunu sağlayacak ve böylece çağdaş gelişmesini artıracak bu en önemli güç kaynağından yoksun kalmıştır. Çünkü ülkemizde, pek çok gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bilim ve teknolojideki gelişmelere uyumlu, güçlü bir eğitim sistemi ile bu sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmış nitelikli, araştırmacı, kendini yenileyen öğretmenler yetiştiren bir öğretmen eğitimi sistemi kurulamamıştır.

Örneğin Almanya ve Türkiye'deki mevcut öğretmen eğitimi sistemlerinin karşılaştırıldığı aşağıdaki çizelgede, iki sistem arasındaki benzerlik ve farklılık açıkça görülmektedir.

Her iki ülkede de, öğretmenlik mesleğine hazırlayan yükseköğrenim biçim, süre ve içerik yönünden benzerlik göstermektedir. Ancak mesleğe giriş ölçütleri ile stajyer öğretmenin iş başında yetiştirilmesi, her iki ülkede oldukça farklıdır.

Almanya ve Türkiye'de Öğretmen Eğitimi

Almanya'da yükseköğrenimini tamamlayan bir öğretmen adayı, hedeflediği öğretmenlik alanının gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip olup olmadığını test eden bir sınavdan geçirilerek stajyer öğretmen olarak mesleğe alınır. İki yıl süren stajyerlik döneminde de öğretmen adayı, yoğun eğitim seminerleri, ders izleme ve ders verme etkinlikleri ile mesleğe hazırlanır. Adayın asil öğretmen olarak göreve atanabilmesi için, stajyerlik döneminin sonunda yapılan ikinci bir sınavı daha başarması gerekmektedir.

Türkiye’de de, 80’li yılların başından itibaren öğretmen adaylarının bir sınavdan geçirilerek mesleğe alınmaları uygulamaya konulmuştur. Ancak 1991 yılında bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Bugün, öğretmenlik eğitimi veren fakülte veya yüksekokulu bitirmiş ya da başka bir fakülteyi bitirmiş ve öğretmenlik sertifikası almış olan bir öğretmen adayı, doğrudan MEB tarafından öğretmen ihtiyacı olan bir okula stayer öğretmen olarak atanmaktadır. Yürürlükteki yönetmelikler, stayer öğretmenin bir yıl, okuldaki aynı alandan deneyimli bir öğretmenin rehberliğinde, derslere girmesini ve ders vermesini öngörmekle birlikte, uygulamada bu genellikle gerçekleşmemektedir. Çünkü öğretmen açığı nedeniyle stayer öğretmene doğrudan ders verilmektedir. Bir yılın sonunda öğretmenler kurulu kararı ile stayer öğretmenin stayerliği kaldırılır ve kişi asil öğretmen olarak görevini sürdürür.

Öte yandan stayerlik döneminde, Almanya’da olduğu gibi, stayer öğretmenin yetiştirilmesi için düzenli, sürekli bir hizmetiçi eğitim etkinlikleri de düzenlenmemektedir. Meslek içinde de bu tür etkinlikler çok seyrek yapıldığı için, kendi özel çabalarının dışında öğretmenin, kendini geliştirmesi ve bilgilerini yenilemesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle genellikle öğretmen, mesleğe ilk başladığı yıllardaki bilgi ve beceriler ile meslek içinde kendi kendine kazandığı deneyimlere, dayanarak mesleğini sürdürür. Bunun doğal bir sonucu olarak da, öğretmen Türk toplumunun çağın gerektirdiği değişikliklere uyumunu sağlamada etkili bir güç olamamaktadır.

Öğretmenin kendisinden beklenen toplumsal görevini yerine getirebilmesi, yani Türk toplumunun bilim ve teknolojiadaki gelişmelere uyumunu sağlayacak ve onun çağdaş gelişmesini artıracak bir güç olabilmesi için:

1. Tüm eğitim kademelerindeki ve okul türlerindeki eğitim programları, çağın gerekleri doğrultusunda yeniden geliştirilmelidir.
2. Öğretmenlik mesleğine, mesleğin gerektirdiği her türlü bilgi ve becerilere en iyi düzeyde sahip kişiler atanmalıdır. Bunun için öğretmen yetiştiren kurumlara, öğretmen ihtiyacı oranında öğrenci alınmalıdır. Mezuniyet için her öğrenci, aldığı derslerden geçme koşullarını yerine getirmeye ek olarak eğitim bilimleri veya alanıyla ilgili bir konuda bitirme tezi yapmalı, ayrıca uzman bir kurumca belirlenen ölçütlere

göre, mezun olduğu kurum tarafından yapılacak öğretmenlik olgunluk sınavından geçmelidir. Bu sınavı başaranlar, MEB tarafından stajyer öğretmen olarak mesleğe alınmalıdırlar.

3. Gerek stajyer gerekse asil öğretmene kendini yenileme ve geliştirme olanağı verecek etkili bir hizmetiçi eğitim örgütü kurulmalıdır. Bunun için stajyerlik eğitimi yeniden düzenlenmelidir. Stajyerlik eğitiminin süresi iki yıl olmalıdır. Stajyer öğretmen önce, bölgesel öğretmen yetiştirme merkezinin bulunduğu şehirdeki bir okula atanmalıdır. Stajyer öğretmen bir taraftan, merkezce düzenlenen eğitim seminerlerine katılmalı, bir taraftan da okulda rehber öğretmenin gözetim ve denetiminde uygulama çalışmalarını yürütmelidir. Stajyerlik eğitiminin sonunda öğretmen adayı, belli ölçütlere göre yapılacak bir değerlendirmeden sonra, asil öğretmen olarak öğretmen ihtiyacı bulunan bir okula atanmalıdır. Öğretmenlerin meslek içinde de kendilerini yenilemeleri ve geliştirmeleri için düzenli ve sürekli hizmetiçi eğitim programları uygulanmalıdır.

4. Yukarıdaki önerilerin gerçekleştirilmesi için de, öğretmen yetiştirme de dahil olmak üzere, her tür okul kademesindeki eğitim programlarının çağımızın sürekli gelişmelerine uyumunu sağlamak üzere, planlama, araştırma geliştirme ve uygulama çalışmalarını bizzat yapacak ve bu tür çalışmaları koordine edecek bir **Program Geliştirme, Öğretmen Eğitimi ve Teknoloji Enstitüsü** ve bunun yurtiçi uzantısı olarak bölgesel **Öğretmen Yetiştirme Merkezleri** kurulmalıdır*. Bu kurumların yönetimine her okul kademesinden seçkin öğretmenlerin, yöneticilerin ve öğretmen eğitimi veren yüksek öğretim kurumlarındaki uzmanların katılımı sağlanmalıdır.

a- Enstitünün program geliştirme bölümü, uygulanmakta olan eğitim programlarını çağın gerekleri doğrultusunda geliştirilmesi için araştırmaları planlar, yürütür ve sonuçları değerlendirir, bu sonuçlar doğrultusunda programları geliştirir.

(*) Bu konu yazarın "Milli Eğitim Akademisi'nin Yapı ve İşlevleri İle İlgili Bir Model Önerisi" Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5, 1-2: 51-58, Ocak-Haziran 1992, adlı makalesinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

- b- Öğretmen eğitimi bölümü bu yeni programı uygulayacak öğretmenlerin yetiştirilmesini sağlayacak uzmanları eğitir; merkezi ve bölgesel hizmetiçi eğitim programlarını planlar, uygulamaya koyar.
- c- Teknoloji bölümü de yeni programın gerektirdiği teknolojiyi ve eğitim araçlarını hizmete sunar.
- d- Enstitüye bağlı Öğretmen Yetiştirme Merkezleri, bölgelerinde, bir taraftan stajyer öğretmenlerin yetiştirilmesi, diğer taraftan da meslekteki öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin yenilenmesi ve geliştirilmesi için Enstitü tarafından planlanan hizmetiçi eğitim programlarını uygulamaya koyarlar. Bölgesel öğretmen yetiştirme merkezleri, öğretmen eğitimi veren kurumların bünyesinde kurulabilir. Bu durum, gerek öğretmen adaylarına etkili bir stajyerlik eğitimi, gerekse meslekteki öğretmenlere sürekli ve düzenli bir hizmetiçi eğitimi verilmesinde kurumlar arası işbirliğini ve kurumların olanaklarından ortaklaşa yararlanmayı kolaylaştırır.

Enstitü bu tür çalışmaların içine öğretmen yetiştiren kurumları da katarak, onların da yeni gelişmelere uyumunu sağlar. Ayrıca Enstitü çıkaracağı çeşitli yayınlar aracılığı ile tüm öğretmenlere, genel eğitim ve alan eğitimi konusundaki her türlü yenilikleri ve gelişmeleri sunarak, onların bilgilerini sürekli tazeler. Öğretmenlik mesleğine giriş koşulları ile sınav ölçütleri de Enstitü tarafından belirlenir.

5. Öğretmenlik mesleğinin maddi durumu iyileştirilmelidir. Ayrıca meslek içinde yükselme olanağı sağlanmalıdır. Bu yükselme, öğretmenlikten okul yöneticiliğine ve MEB'nın yerel ve merkezi örgütünde yöneticiliğe doğru olabileceği gibi; okul öğretmenliğinden öğretmen yetiştirme merkezlerinde, öğretmen yetiştiren kurumlarda ve Enstitü'de uzman eğitici ve yönetici olarak görev alma yönünde de olabilir. Meslek içinde bu tür geçişler, gerekli eğitim programlarına katılma yanında, öğretmenin mesleki deneyim ve başarısına dayalı belli ölçütlere bağlanmalı ve her üst görevin maddi kazanç üstünlüğü olmalıdır.

Öğretmen Eğitimi Sistemi'nde böyle bir örgütlenme, pek çok gelişmiş ülkede olduğu gibi, ülkemizde de bilim ve teknolojiye de ge-

lişmelere uyumlu, güçlü bir eğitim sistemi ile bu sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmış, nitelikli, araştırmacı kendini yenileyen öğretmenler yetiştiren bir sistem kurulmasını, böylece de çağın gerekleri yönünden toplumsal değişimin itici gücünün oluşmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Baloğlu, Zekai. **Türkiye’de Eğitim - Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri**. İstanbul : TÜSİAD-Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, 1990.
- Der Kultusminister des Landes Nordrhein-Westfalen (Hrsg.). **Grundlagen-Lehrerausbildung** (Üçüncü baskı). Köln : 1984.
- . **BASS-Bereinigte Amtliche Sammlung der Schulvorschriften des Landes Nordrhein-Westfalen** (Dördüncü baskı). Frechen : 1988.
- Führ, Cristioph. **Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland-Ein Überblick**. Bonn : 1979.
- KMK-Kultusministerkonferenz. **Handbuch für die Kultusministerkonferenz**. Bonn : 1986.